

De zeewijding in Wenduine. (Katrien Vervaele)

DE ZEE GEWIJD

van De Panne tot Doel

Katrien Vervaele¹

Jaar na jaar wordt 's zomers de zee gezegend in tal van kustgemeenten. Het is altijd een feestelijk moment, maar dit jaar was het anders. In vele gevallen werd het gebeuren geannuleerd, ofwel ging het door in een sterk vereenvoudigde formule met amper toeschouwers. We blikten daarom even terug naar vorige zeewijdingen.

¹ Katrien.vervaele@telenet.be

In Blankenberge gaat de deken na afloop van de misviering de zee op. De redders die instaan voor de veiligheid van de badgasten duwen de boot het water in en krijgen een speciale zegening. (Ronny Vervaecke)

VLAGGEN ZWAAIEN IN BLANKENBERGE

Het is negen uur in de ochtend, een zondag midden juli, zeewijding in Blankenberge. Het strand ligt er puur en beloftevol bij, hordes meeuwen troepen samen op een rotsig strandhoofd. De vogels denken de dag ongestoord en zonder veel drukte door te komen, maar niets is minder waar. Tegen de dijk staat een podium opgesteld met errond, in het mulle zand, plastic stoeltjes. Televisiemensen zijn er in de weer, een regisseur loopt af en aan, mannen en vrouwen van het koor zoeken hun plekje en jongelui in zwarte maillot zwaaien hun kleurige vaandels rond. Figuranten in traditionele klederdracht komen aange-wandeld terwijl priesters en diaken zich, na wat handjes schudden, reppen om hun burgerkleden te wisselen voor groene kazuifels. Druppelsgewijs geraken alle stoeltjes voor het podium bezet door mensen met een uitnodiging. De anderen drummen samen op de dijk of op het staketsel, vanwaar ze alles perfect kunnen volgen. Klokslag tien uur begint de mis, met alles erop en eraan en tussendoor een

streepje koor en een paar optredens van het wimpel zwaaiende jeugdige volk. Twee jonge vrouwen dragen teksten voor. Met een van de twee, Inge Standaert, heb ik een babbel. "Ik ben al heel mijn leven op een of andere manier betrokken bij de zeewijding", vertelt ze. "Toen ik nog klein was, keken we ernaar op televisie en daar zag ik mijn grootvader, verkleed als visser, meestappen in de stoet. Ook mijn ouders waren figurant. In 1989 was ik er zelf bij, want ik mocht *bloemenmeisje* zijn. Dan mag je mee op de boot en draag je de bloemen die de priester na de zegening in zee gooit. Die keer was koningin Fabiola aanwezig en ik mocht haar achteraf een handje geven."

MEMENTO VOOR ZIJ DIE 'GEBLEVEN' ZIJN

Ze blijft het gebeuren steevast 'zeezegening' noemen, terwijl het in de volksmond 'zeewijding' heet. "Het gaat enkel om een zegen", legt ze uit. "De zee kan niet *gewijd* worden... een priester en een kerk daarentegen wel." Maar de zee dus niet. Toch vind ik het woord zeezegening niet in *Van Dale* terug. Zeewijding

wel. Ik hou het dus maar op 'zeewijding', wat bovendien ook lekkerder bekt.

Inge vertelt verder dat het jaarlijkse ritueel veel voor haar betekent en niet in het minst omdat ze uit een familie van vissers stamt. "Van de *Keisjes*", lacht ze. De zeewijding is inderdaad al jaar en dag traditie onder de vissers. Het is een manier om bescherming te vragen tegen de gevaren van de zee, maar ook om rouw te verwerken. Want elke vissersfamilie maakt zijn drama's mee. In elke vissersfamilie is er een verre of nog verse herinnering van een vader, zoon, nonkel of neef die een ramp meemaakte, of nog erger, die *gebleven* is op zee. "Het *memento* vind ik persoonlijk het meest pakkende van het hele gebeuren", zegt Inge nog. "Daarin worden de mensen die het voorbije jaar op zee gestorven zijn, herdacht."

ZEGEN EN ROZE ROOK

Wie meer geïnteresseerd is in de zegening zelf, posteert zich niet bij het misgebeuren, maar gaat naar het oosterstaketsel. Daar heb je een mooi zicht op wat te gebeuren

Op de jaarlijkse processie 'Ster der Zee' in Heist wordt het Mariabeeld van Lissewege meege dragen. (Katrien Vervaele)

Elk jaar op tweede Pinksterdag tijdens de zeewijding in Wenduine dragen de vissers van Blankenberge het Heilig Kruis dat volgens de legende voor de kust van Wenduine, meer bepaald aan de Krommen Arm, werd opgevisst. (Katrien Vervaele)

staat. Hier hoor je het ruisen van de zee en van over het strand vloeien flou de tonen van de gezangen en de gebeden. De oranje reddingsboot staat moederziel alleen te wachten langs de vloedlijn. Voor de gelegenheid is er een kruis op gemonteerd. Wanneer de mis gedaan is, komt er ineens beweging op het strand. Een tiental redders stappen naar hun boot. De rode *scap*-kleur van hun outfit matcht perfect met de kleur van het zand, de zee en de lucht. Dan komt ook de priester aangelopen, met zijn kazuifel wapperend in de zeebries. Naast hem een jongetje die een bloemenkrans draagt. Samen met een cameraman van de VRT stappen ze in de boot en worden door de redders de zee ingeduwd. Een van hen, Tim Blomme, stuurt de boot een eind het water in, te midden de andere bootjes die afwachtend liggen te dobberen.

**“ WANNEER
DAARACHTER DE
VISSERSVROUWEN
PASSEREN, IS HET WEL
EVEN SLIKKEN. ”**

Daar zegent de priester de zee, de schepen, de vissers en iedereen die vertier zoekt op en aan het water. Hij zegent ook heel speciaal de Blankenbergse reddingsdienst, de meisjes en jongens die in de zomer dag in dag uit zorgen voor de veiligheid van de badgasten.

Na de zegen, geeft het jongetje de bloemenkrans aan de priester die het in het water gooit. Het signaal van de reddershoorn weerklinkt. Dit keer niet om onvoorzichtige baders te manen, maar wel als een soort eresaluut. En dan is het even feest. De bootjes schieten vuurpijlen af. Iedereen kijkt omhoog, volgt het rode licht dat weer daalt en met een wolk roze rook in het water dooft.

DE REDDERS HOUDEN DE WACHT

De reddingsboot vaart weer naar het strand toe. Nu staat iedereen aan de vloedlijn, kijkend hoe twee redders de priester uit de boot hijsen zodat hij met droog gewaad weer aan land geraakt. En weer hoopt iedereen dat er toch een keer een klein nat *accidentje* van komt. Tim die de boot bestuurt komt even op het strand voor een babbel, maar van de hoofdredder krijgt hij maar *twee seconden*, want "het is mooi weer en het is superdruk voor ons, wij moeten meteen aan de slag!" Daarom regel ik het interview met Tim een week of zes later, op een dag *fin de saison*, een dag dat het miezert en waait, een typische Noordzeezomerdag waarop geen kat zich in zee waagt. Tim is het adjunct-diensthooft. Zijn dagdagelijkse taak bestaat er vooral in om met de boot de zee op te gaan en zo toe te zien of er geen zwemmers of surfers in de problemen komen. Vandaar dat hij ook de honneurs waarneemt tijdens de zeezegening. Niet dat hij zoveel geloof hecht aan de bescherming van hogerhand. "Belangrijker is dat mensen

die gaan zwemmen geen dommigheden doen. Wij zorgen voor de bewaakte zones en daar is het perfect veilig."

Het lijkt me een heerlijke job, op zo'n boot heen en weer varen. "Meestal is dat ook wel zo", geeft hij grif toe, "maar wees gerust dat het geen pretje is als het wat ruiger weer is en koud. Dan zit je toch wel een dag op die boot, weinig zin om te eten, want je boterhammen zijn ondertussen nat van de regen en het buiswater." Waarom ze bij slecht weer als vandaag niet gewoon de oranje of rode vlag uitsteken, wil ik weten. "Ook als het wat minder weer is en de stroming is niet al te gevaarlijk, dan hangen we inderdaad de groene vlag uit. Als het niet al te zwaar weer is, kan er best gezwommen worden wanneer wij toezicht houden. Ook wanneer het slecht weer is, staan we er, elke dag van de zomermaanden. Vanop het strand en vanop het water zorgen we voor veiligheid. Ook voor die éne zwemmer die, ondanks het slechte weer, toch de baren wil trotseren. Dat is een service die we bieden."

EEN NIEUWE WIND WAAIT DOOR HET KUSTERFGOED

Dat de zegen uitspreken over de zee een oude traditie vormt die stamt uit het vissersverleden, is een feit. Maar van wanneer dit gebruik precies dateert, is een moeilijker kwestie. Allicht al van toen de vissers het zeegat kozen, zullen er processies en rituelen zijn geweest om de zegen af te smeken van

De zeewijding in Wenduine. (Katrien Vervaele)

God en al zeker van Maria, Ster der Zee. Maria als symbool voor de beschermende moeder. In het krantje *Woelig water* dat LECA, het Landelijk Expertisecentrum voor Cultuur van Alledag, in samenwerking met verschillende partners waaronder Kusterfgoed een paar jaar geleden uitgaf, staan heel wat interessante zaken. Toch is er weinig te lezen over de ontstaansgeschiedenis van de zeewijdingen. Reden is dat een algemeen naslagwerk ontbreekt. Wel is er een en ander terug te vinden in lokale heemkundige publicaties. Zo was de zeewijding in Blankenberge gekoppeld aan de grote kermis, de zondag na Sint-Jan. Ook is er, mits intensief onderzoek, een en ander terug te vinden in oude kranten. Daarin staat niet alleen waar en wanneer de zegening plaatsvond, maar wordt ook melding gemaakt van speciale treinen die in bepaalde jaren ingelegd werden voor mensen uit het binnenland die de viering wilden bijwonen. Rond 1965 maakten heel wat gemeenten komaf met hun zeewijding. Zo vond de laatste zeewijding in De Haan plaats in 1967. Als kind liep ik mee in die laatste processie, in een rood kleedje met engelvleugels. De herinnering is vaag, alleen voel ik nu nog hoe de ijzere beugels van die vleugels pijnlijk schuurden aan mijn schouders. In De Haan is het allicht een voltooid verleden verhaal, maar niet zo in vele andere kustgemeenten die rond 1990 nieuw leven in het evenement bliezen. Dat het naast de religieuze invulling ook een toeristische troef is, zal daar niet vreemd aan zijn. Maar wellicht ligt ook de groeiende interesse voor zee, visserij en kusterfgoed aan de basis van deze revival.

HET DRAMA VAN DE SHAMROCK II

Zo was er in 1990 een revival van de processie 'Ster der Zee' in Heist. Mooi is dat dit gebeuren de ontstaansgeschiedenis oprakelt en een oude legende uit de twaalfde eeuw nieuw leven inblaast. Vissers van Heist vonden toen een Mariabeeldje tussen het lis in Lissewege. Ze brachten het mee naar *Koudekerke*, de oude benaming van Heist, waar ze het een mooi plekje in de kerk gaven. Maar nog diezelfde nacht keerde het beeldje terug naar de plek in Lissewege waar het was gevonden. Het beeld gaf dus aan dat ze in Lissewege wilde vereerd worden. Eén dag per jaar nochtans verliet ze de kerk, op haar hoogdag, 15 augustus. De leden van de vissersgilde brachten het beeld die dag in processie naar Koudekerke. Of zij ook toen al in een ommegang tot bij de vloedlijn werd gebracht om present te zijn bij een zeezegeningsritueel, is niet zeker, maar het kan evenmin tegengesproken worden. Tot op de dag van vandaag wordt het Mariabeeld van Lissewege meegedragen in de jaarlijkse processie, net als een schaalmodel van de oude kerk van Koudekerke. Een groep 'paters antonieten', met elk een antoniusbeeldje op de arm, volgt op de voet. Intussen zingt een groep vrouwen een oud lied. En er zijn de priesters met de monstrans onder een baldakijn. Wat de processie een tijdloze invulling geeft, zijn de meisjes en jongens die boeien en foto's meedragen van op zee gebleven vissers en van gekapseide schepen. Het zijn er vele. Wanneer daarachter de vissersvrouwen passeren in zwarte

kap, zwijgend en ingetogen, is het wel even slikken. Zeker wanneer je daar José Depaepé-Vantournhout ziet passeren. Je weet wat ze meemaakte in 1969? Toen ze net bevallen was van haar eerste kind, een zoontje, amper twintig jaar oud, is haar man Ronald en twee van zijn broers, René en Roger, verdronken. Het gebeurde tijdens het vissen met het schip van hun vader, de Z 531 Shamrock II. Een vierde broer, Freddy, was thuis gebleven, want moeder Depaepé wilde nooit dat haar vier zonen samen de zee opgingen. En met die vierde broer trouwde José, na een rouwperiode. Dit lag toen gewoon voor de hand. Met hem kreeg ze nog drie zonen: Steve is reder van de Z 84 Calypso en de Z 15 Zilvermeeuw, Johan is kapitein bij de loodsdienst en Marc motorist op het onderzoeksschip Simon Stevin. Na zoveel jaar is het verdriet om de dood van de drie boers Depaepé gesleten, maar helemaal geheeld zal het nooit zijn. De littekens blijven, zowel bij Freddy als bij José. Een troost is het banier dat ze lieten weven: Maria-Ster-der-Zee in hemelsblauwe kleuren op bordeauxrood fluweel. Het zijn hun zonen die het beurt om beurt in de jaarlijkse processie rondragen.

HET HEILIG KRUIS VAN WENDUINE

Een andere bijzondere banier is deze van de zeewijdingsprocessie in Wenduine. Op een roodfluwelen achtergrond staat een afbeelding van vissers met hun boot, en aan hun voeten een kruis. Het gaat ook hier om een oude legende. Blankenbergse vissers hadden een groot kruisbeeld voor de kust van Wenduine opgevist, meer bepaald aan de *Krommen Arm*. Een specifieke plaatsbepaling vergroot altijd de geloofwaardigheid van het verhaal. Vol ontzag brachten de vissers het kruis naar hun kerk in Blankenberge. Maar de volgende dag was het verdwenen. Geen nood, bij de volgende visvangst op dezelfde plek, troffen ze het opnieuw in hun netten. Dit keer beseften ze dat het kruisbeeld wilde vereerd worden in de kerk nabij de plek waar het was gevonden, in Wenduine dus. Deze legende dankt zijn ontstaan wellicht aan het ter ziele gaan van de Wenduinse visserij op het eind van de zestiende eeuw en het verkassen van vele vissers naar Blankenberge. Hun roots lagen in Wenduine. Het was dus niet zo vreemd dat ze twee keer per jaar daarheen trokken om er de mis bij te wonen en bescherming af te smeken voor de gevaren op zee. En nog steeds zijn het de vissers van Blankenberge die het kruis dragen tijdens de zeewijding in Wenduine, elk jaar trouw op tweede Pinksterdag. Het is een bijzonder gebeuren, want de legende wordt uitgebeeld. De *scute*, een getrouwe replica van een Blankenbergse schuit, vaart tot

De banier van de zeewijdingsprocessie in Wenduine beeldt de legende van het Heilig Kruis af. (Katrien Vervaele)

dicht bij de vloedlijn. Het heeft een kruis aan boord dat duikers op hun schouders nemen en aan land brengen. Ook de processie is ongemeen boeiend en kleurrijk met mannen, vrouwen en kindjes in folkloristische kledij. In de processie gaan volkscultuur en devotie hand in hand. Het mag dan nog een devoot gebeuren zijn, zo'n zeewijding is evenzeer een toeristische attractie. Helemaal feestelijk wordt het wanneer ook de fanfare passeert met de reuzen Lauw, Wanne en Scuteman. Maar wanneer de vissers, in rode jumper en zeemansjaal, het kruis op hun schouders getild, ingetogen voorbijstappen, is het even alsof je het verleden voelt.

INTERESSE?

Verspreid over onze kust zijn er nog diverse zeewijdingen, elk met zijn eigen spirit, zijn eigen identiteit. Omdat dit een toch wel typische gebruik is voor onze kust, geeft *erfgoedcel Kusterfgoed* jaarlijks een kalender uit met de verschillende zeewijdingen en met, bij uitbreiding, de vissersmissen langs de hele kust. In de loop van maart is deze kalender te verkrijgen in de toeristische kantoren van de kustgemeenten. Zo is er op Pinkstermaandag niet alleen in Wenduine maar ook in Nieuwpoort een zegening van de schepen die aan de kaai liggen. En met 'Oostende voor Anker' wordt het gecombineerd met een rondvaart op zee. In Zeebrugge is er een openluchtmis aan het visserskruis en in Oostduinkerke zijn natuurlijk de paardenvissers van de partij.

In Bredene figureert het kapelletje in het gebeuren en na de mis stapt iedereen naar de vloedlijn waar een klank- en lichtspel plaatsvindt. In De Panne is er geen zeewijding, maar bakken de *Pannebakkers* visjes na de vissersmis (in het dialect gelezen). Wat niet is opgenomen in die kalender, is de Scheldewijding in Doel. Ook dat is een jaarlijks gebruik op een zondag rond 10 augustus.

LIJK PETRUS WAND'LEND OP DE BAREN

Op veel plaatsen is het de priester van de betreffende parochie die de dienst uitmaakt, maar ook Dirk Demaeght was, tot voor zijn op rust stelling als aalmoezenier ter zeevisserij, graag gezien op zeewijdingen. "De keren dat ik de zee heb gezegend in mijn dertig jaar dienst kan ik amper nog tellen", zegt hij met een glimlach. "De zee is in mijn ogen zo stilaan een wijwatervat!" Serieus is hij weer bij de vraag wat er door hem heen gaat wanneer hij het ritueel uitvoert. "Er is geen enkele zeewijding geweest waarbij ik niet gevraagd heb of de natuur genadig wil zijn voor de mensen die op zee gaan. Maar terzelfdertijd heb ik de hoop uitgesproken dat ook de zeelui voorzichtig zijn en hun verstand gebruiken." Hij vertelt verder hoe belangrijk zo'n zeewijding is voor de vissers en hun vrouwen. "Het is enerzijds een vraag om goeie vangsten en bescherming af te smeken, anderzijds en al zeker even belangrijk, is het

een moment van herdenken, van rouwen. Tijdens de zeewijding, maar nog meer tijdens vissersmissen komen die emoties weer boven. Altijd opnieuw. Het is alsof het verdriet niet wil slijten, alsof het in stand gehouden wordt, zelfs over de generaties heen. Alsof omkomen op zee aan een diepere dimensie raakt. De zee waar we zo van houden, de zee die ons voorziet van heerlijke vis, de zee die troost brengt, en voor plezier zorgt, en prachtig is om naar te kijken, is ook een zee die gevaarlijk is en die ons bang maakt. *Tremendum et fascinosum.*" Het ritueel van zegen, van wieroken, van bloemen gooien in het water, is een taal voor wat zo moeilijk in woorden is uit te drukken, zegt hij nog. En zo is ook het moment dat het Petruslied weergalmt. Het is een wat oubollig, archaisch taalgebruik, maar het laat niemand onberoerd. Na de traditioneel geworden aanzet 'gif mo sjetje' zingt iedereen mee: *O Jezus die de macht der winden beteugelt op hun wilde vaart, verbied toch dat z'ons vissers hind'ren en leid hen rustig havenwaarts, en leid ons rustig havenwaarts.*

MEER LEZEN

- Digitale link krantje 'Woelig water': www.kusterfgoed.be/krant-woelig-water/
- Digitale link kalender zeezegeningen: www.kusterfgoed.be/projects/zeezegeningen/ (onder jaarlijkse kalender)